

Research Paper

**Evaluating the Effects of Sustainable Tourism on Reducing Rural Poverty
Case Study: Target Villages for Tourism in Ardel Township**

Z. Eskandari Shahraki¹, B. Mohammadi Yeganeh², M. Cheraghi³, J. Ainali⁴

Received: 9 May, 2021   Accepted: 4 January, 2022

Abstract

Introduction

In order to alleviate poverty and reduce migration, create social welfare, preserve the characteristics of traditional culture, preserve the traditional fabric, and create job opportunities, sustainable tourism is considered a basic and necessary element in rural areas. In general, tourism contributes to the economic development of the local community and improves the quality of life in rural areas; therefore, this industry can be introduced as the most important strategy for rapid employment generation in some areas. Consequently, in recent years, the importance of the tourism industry as a solution to reduce rural poverty, especially in developing countries, has been noticed by policymakers. Currently, the main emphasis to achieve poverty is focused on the role and impact of sustainable tourism. Sustainable tourism plays a fundamental role in the poverty of rural households by increasing economic growth and maintaining and increasing food production, creating intergenerational justice, and maintaining basic production resources. In this regard, in the present research, modeling of the effects of sustainable tourism in the poverty of rural households and answering the following questions are discussed:

- 1- What is the level of poverty in the villages of the study area?
- 2- Which dimension of sustainable rural tourism is the most important factor affecting poverty in the studied area?

-
1. PhD Student of Geography and Rural Planning, University of Zanjan, Zanjan, Iran.
  2. Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, University of Zanjan, Zanjan, Iran.
  3. Corresponding Author and Assistant Professor, Department of Geography and Rural Planning, University of Zanjan, Zanjan, Iran. (mcheraghi@znu.ac.ir)
  4. Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, University of Zanjan, Zanjan, Iran.

DOI: 10.30490/RVT.2022.354476.1357

Materials and Methods

The statistical population of the current research consists of households of tourism target villages, rural managers of Ardel city, experts and elites. According to the announcement of the General Department of Cultural Heritage, Tourism and Handicrafts of Chaharmahal and Bakhtiari province, Ardel city has 10 tourism target villages, and this research was conducted in the period of December to February of 2018. Ten villages targeted for tourism have 3038 households and 11174 people. Using Cochran's formula, the number of samples required to complete the questionnaire of 310 households was calculated. Based on the nature and method of data collection, the current research is a descriptive-survey research (questionnaire), the design of the questionnaire indicators has been done using the theoretical research literature, the review of relevant research and interviews with experts and managers, and the type of questions is based on the Likert scale. 5 spectrums were categorized from very low (1) to very high (5). Descriptive statistics (mean and standard deviation) and inferential statistics (logistic regression and independent t-test) were used to analyze the data. Logistic regression is a statistical technique to show the effect of quantitative variables on a bivariate dependent variable. Logistic regression analysis is similar to linear regression analysis, but with the difference that in logistic regression, the dependent variable is a bivariate variable.

Results and Discussion

Findings show that 31.7% of households are in poverty and 68.3% are in the non-poor group. Based on the logistic regression model, the predictability of the model has been discussed. Based on this, the results show that in the first stage, where only the social dimension of sustainable tourism is included, the accuracy of classification of people by the model is equal to 68%, that is, in this stage, 95 households are correctly classified as poor and 207 households are correctly classified as non-poor; while 3 households are wrongly called poor and 4 households are also wrongly classified as non-poor. In the second stage, with the introduction of the economic dimension of sustainable tourism, the resolution of the model increased to 79%, but in the third stage, with the introduction of the physical dimension of sustainable tourism, there was no change in the resolution. Also, the results show that the discrimination power of the model for non-poor strata is higher than for poor groups, so that in the fourth step and with the inclusion of all four dimensions of sustainable development, the discrimination power for non-poor households is equal to 91.6%. According to this relationship, the economic dimension of sustainable development has the greatest impact and the environmental dimension has the least impact; therefore, in the final result, it can be said that within the scope of the study, the indicators of the economic dimension of sustainable tourism, the most important of which are the diversity of economic activities, the amount of income, access to financial credits, etc., are effective in reducing the poverty of rural households.

Conclusions

According to the results, to deal with rural poverty, due to the limited facilities and the extent of the rural community, and also to ensure the success in reducing poverty, the economic diversification programs such as the expansion of tourism can be used. Also, considering the two-way relationship between tourism development and increasing

investment in villages, it is very important to create incentive mechanisms for investment according to the potential of the studied villages; Also, national, regional and local governments should consider tourism as one of the strategic pillars of rural development policies to understand the role that this area can play as part of a diverse rural economy and implement active policies to promote it; National, regional and local governments should fully integrate tourism into their development plans. Factors that should be considered include the territorial identity and specific characteristics of rural destinations, as well as policies for distributing tourism benefits throughout the country and turning tourism into an effective tool for comprehensive, resilient and sustainable development for rural areas.

Keywords: Rural Poverty, Sustainable Tourism, Rural Household, Ardel Township.

روستا و توسعه

سال ۲۶، شماره ۱۰۱، بهار ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

ارزیابی اثرات گردشگری پایدار بر کاهش فقر روستایی (مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری شهرستان اردل)

زهرا اسکندری شهرکی^۱، بهروز محمدی بیگانه^۲، مهدی چراغی^۳، جمشید عینالی^۴
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۲/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۱۴

چکیده

امروزه گردشگری از بخش‌های مهم در فعالیتهای اقتصادی به شمار می‌رود و همواره از دیدگاه‌های گوناگون مورد توجه قرار می‌گیرد. اهمیت رو به رشد صنعت گردشگری در کشورهای در حال توسعه بیشتر مرتبط با نقشی است که این صنعت می‌تواند در دستیابی به اهداف توسعه هزاره سوم به‌خصوص در ایجاد فرصت‌های شغلی، کاهش فقر و توجه به پایداری محیط زیست ایجاد کند. همچنین گردشگری با ایجاد درآمد و رشد اقتصادی می‌تواند منجر به بهبود سطح زندگی و کاهش فقر در ابعاد مختلف شود. در تحقیق حاضر به الگوسازی اثرات گردشگری پایدار در کاهش فقر خانوارهای روستایی پرداخته شده است. تحقیق حاضر از نوع کاربردی و ماهیت توصیفی-تحلیلی است که در سال ۱۳۹۸ انجام شد. روش گردآوری اطلاعات به‌صورت کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه) و روش تجزیه و تحلیل به‌صورت کمی، آمار توصیفی (میانگین، توزیع فراوانی و انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمون t دوگروهی، تحلیل تشخیصی و رگرسیون لجستیک) است. برای محاسبه میزان فقر از روش استاندارد کالری استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق، خانوارهای ده

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

۲- دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

۳- نویسنده مسئول و استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

(mcheraghi@znu.ac.ir)

۴- دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

روستای هدف گردشگری شهرستان اردل است. برای محاسبه حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد که تعداد ۳۱۰ خانوار به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. یافته‌های تحقیق نشان داد، ۳۱/۷ درصد خانوارها دچار فقر و ۶۸/۳ درصد نیز در فقر نبوده‌اند. ضرایب استاندارد شده تابع تشخیصی کانونی و ضرایب ماتریس ساختار نشان دادند به ترتیب ابعاد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی بیشترین نقش را در تمییز خانوارهای فقیر و غیر فقیر ایفا می‌کنند.

کلید واژه‌ها: فقر روستایی، گردشگری پایدار، خانوار روستایی، شهرستان اردل.

مقدمه

فقر یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی است که بشر با آن مواجه است (Hansen et al., 2019). فقر را می‌توان از جهات گوناگون تعریف و تقسیم نمود. به طور سنتی، اکثر صاحب‌نظران، فقر را تنها ناکافی بودن درآمد معنا می‌کنند (Lipton & Ravallion, 1995). عده‌ای فقر را تأمین غذا، پوشاک و مسکن در زیر سطح حداقل می‌دانند. برخی دیگر آن را ناشی از عوامل اجتماعی و نارسایی‌های آن می‌دانند. برخی آن را نبود قدرت و ابراز عقیده معرفی می‌کنند (Lin & Liu, 2008). درحالی‌که فقر به‌هیچ‌عنوان واژه‌ای تک‌بعدی با مفهوم مطلق نیست (Sachs, 2005). فقر مطلق به‌عنوان ناتوانی در کسب حداقل استاندارد زندگی تعریف شده است (Srinivasan, 2000) و لذا بستگی به چگونگی تعریف حداقل معاش دارد. برخی اقتصاددانان سید غذایی را که تأمین‌کننده حداقل ۲۳۰۰ کیلوکالری باشد معیار حداقل معاش قرار می‌دهند و برخی در نظر نگرفتن کالاهای غیرمصرفی مانند پوشاک، مسکن و بهداشت را ایراد عمده این تعریف می‌دانند و تقسیم سید حداقل معاش به غذایی و غیرغذایی را پیشنهاد می‌دهند. فقر نسبی ممکن است به‌صورت پنجاه درصد متوسط درآمد جامعه تعریف شود (Atkinson, 1987). درنتیجه از آنجایی‌که مسئله فقر و برنامه‌های فقرزدایی مورد توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان قرار گرفته است، شناسایی دقیق این پدیده در موفقیت برنامه‌ها و حل مشکلات ضرورتی انکارناپذیر است (Najafi & Shushtarian, 2007).

جدول ۱. مهم‌ترین تعاریف ارائه شده از فقر

تعریف فقر	مؤلف
فقر مطلق به‌عنوان نبود پول کافی برای پوشش نیازهای مادی اساسی و ناتوانی در کسب حداقل استانداردهای زندگی تعریف شده است.	Todaro & Smith, 2012
افراد و خانواده‌ها را زمانی می‌توان فقیر به حساب آورد که با فقدان منابع برای کسب انواع رژیم‌های غذایی و مشارکت در فعالیت‌ها، شرایط و امکانات معمول زندگی مواجه باشند.	Townsend, 1985
فقر به معنای افراد، خانواده‌ها و گروه‌هایی از افراد است که منابع (مادی، فرهنگی و اجتماعی) آن‌ها به حدی محدود است که آن‌ها را از حداقل شیوه زندگی قابل قبول در جامعه، متمایز می‌سازد.	DFID, 1999
تعریف غیرمستقیم فقر از طریق تعیین‌کننده‌های شیوه زندگی در مقابل تعریف مستقیم فقر برحسب شیوه زندگی.	Ellis, 2000
کمبود انتخاب و فرصت‌ها برای زندگی.	Sen, 1981
فقر بی‌قدرتی است و فقدان بازنمایی و نداشتن آزادی است.	World Bank, 2010

مأخذ: یافته‌های پژوهش

مباحث زیادی هنگام در نظر گرفتن مقیاس، شکل و ارزیابی واکنش‌ها به زمینه‌های چندگانه فقر وجود دارد. به‌عنوان مثال بانک جهانی بیان می‌دارد که سیاست‌های هدف‌گذاری شده که به طور مستقیم با فقر رابطه دارند می‌توانند به‌سختی موفق شوند مگر اینکه دولت‌ها و حکومت‌ها بدانند چه کسانی فقیر هستند و این افراد فقیر چگونه در مقابل سیاست‌ها و محیط‌شان واکنش نشان می‌دهند (World Bank, 2013; Charaghi et al., 2018). سطح فقر و گرسنگی میلیون‌ها انسان فقیر به معنی دسترسی نابرابر آن‌ها به منابع مالی است. فقر یا عدم تأمین نیازهای اساسی در بخشی از جمعیت روستایی، از مهم‌ترین مشکلات نواحی روستایی به شمار می‌رود. از سوی دیگر، جامعه روستایی در این کشورها از مشکلات متعدد رنج می‌برد که می‌توانند علت و معلول فقر باشند (WHO, 2003). از آنجاکه در فرایند توسعه روستایی، فقرزدایی، تأمین نیازهای اساسی، توانمندسازی فقرا و تأمین امنیت غذایی در زمینه‌های مختلف جایگاه اساسی دارد و حتی توسعه روستایی نیز به‌عنوان راهبردی برای فقرزدایی در نواحی روستایی تعریف شده است (Webb et al., 2006)؛ ضرورت فقرزدایی در همه جنبه‌ها در نواحی روستایی بسیار اهمیت دارد. با توجه به اینکه یکی از هدف‌های مهم و اساسی در فرایند توسعه، افزایش رفاه و کاهش فقر به‌ویژه در مناطق روستایی است، فعالیت‌های اقتصادی کلیدی در جهت کاهش فقر روستایی شامل فعالیت‌های اولیه از قبیل کشاورزی و ماهیگیری است. امروزه، درآمدهای غیر کشاورزی به بخش مهمی از منابع تأمین معاش در خانوارهای روستایی تبدیل شده است و نقش مهمی در کاهش فقر و نابرابری درآمدی در این خانوارها دارد (Ghadiri Masoum et al., 2016).

رویکرد جدیدی در دهه ۱۹۸۰ برای کاهش فقر یعنی راهبرد معیشت پایدار (SLA)^۱ پیشنهاد شد (Conroy & Litvinoff, 1988). این راهبرد نه تنها سرمایه‌ها و نتایج معیشتی را در نظر می‌گیرد بلکه بر اهمیت آسیب‌پذیری و ساختارهای در حال تحول تأکید دارد (Chambers, 1988). این رویکرد بر تفکر جامع و یکپارچه در مورد کاهش فقر و توسعه روستایی تأکید داشته و معروفیت زیادی را در بین محققین، شاغلان و توسعه‌دهندگان کسب کرده است. از سال ۱۹۹۰ فراتر از شاخص فقر، حتی درجه توسعه‌یافتگی کشورها بر پایه شاخص توسعه انسانی مبتنی بر سه قابلیت زندگی سالم و طولانی، دسترسی به دانش و آگاهی (آموزش) و استاندارد زندگی مورد سنجش قرار می‌گیرد.

در کنار مطرح‌شدن رویکردهای متنوع جهت کاهش فقر، گردشگری پایدار روستایی نیز طی دو دهه اخیر مورد توجه اندیشمندان قرار گرفته است. تحقیقات در زمینه گردشگری طی چهار دهه گذشته بر موضوعات اجتماعی و زیست‌محیطی تمرکز داشته است. در صورتی که از بیست سال پیش کلیدواژه گردشگری پایدار در تحقیقات رواج یافته است (Foresight, 2011). گردشگری پایدار، سه بعد اجتماعی، اقتصادی و محیطی را مورد تأکید خود قرار می‌دهد. گردشگری پایدار، گونه‌ای از گردشگری است که در آن بعد اقتصادی دارای ویژگی زیست‌پذیری است و منابع آینده که محرک‌های اقتصادی آینده هستند، مورد تخریب قرار نمی‌گیرند (Feleke et al., 2005; Carter & Barrett, 2006; Choi & Sirakaya, 2006; Byrd, et al., 2009; Essex, 2010).

سازمان جهانی گردشگری تعریفی قابل قبول از توسعه گردشگری پایدار ارائه کرده است که در مورد آن اتفاق نظر وجود دارد: توسعه گردشگری پایدار به مدیریت تمامی منابع منجر می‌شود به شیوه‌ای که ضمن رعایت شئون فرهنگی، فرایندهای اساسی زیست‌محیطی، تنوع عوامل زیست‌محیطی و سیستم حمایتی زندگی حفظ شود (Mengistu et al., 2009). این سازمان جهانی، اصول گردشگری پایدار را چنین تعریف نمود، راهبردی به سمت مدیریت تمام منابع تجدیدشونده، به نحوی که نیازهای اقتصادی، اجتماعی و زیباشناختی به شکلی برآورده شود که یکپارچگی فرهنگی، فرایندهای بوم‌شناختی ضروری، تنوع اکولوژیک و سیستم‌های حیات‌بخش حفظ شود (OECD, 2001).

اصطلاح گردشگری پایدار برای اولین بار حدود دو دهه قبل وارد زبان سیاسی توسعه گردشگری شد. به طور کلی پس از ظهور و پیدایش آن بود که مفاهیم توسعه پایدار در گردشگری مورد استفاده گسترده قرار گرفته و به طور خاص به‌عنوان پاسخ مناسب به چالش‌های ناشی از مقیاس، دامنه و عواقب ناشی از توسعه صنعت گردشگری دیده شده است (Frongillo & Nanama, 2006). به‌عبارت‌دیگر، از اواسط دهه ۱۹۶۰، رشد سریع صنعت، به‌ویژه گردشگری بین‌المللی انبوه و گسترش شدید جهانی آن که به "لذت پیرامون" معروف شد همراه و هم‌زمان با اعتراضاتی شد که

خواستار افزایش محدودیت در توسعه آن بودند. از این رو تعداد زیادی از مفسران با توجه به اثرات بالقوه مخرب زیست‌محیطی، اجتماعی و فرهنگی ناشی از گسترش لجام‌گسیخته گردشگری انبوه در پایان دهه ۱۹۸۰، گردشگری پایدار را مطرح کردند که با مفاهیمی نظیر سبز، مناسب، کم‌اثر، مسئول و گردشگری نرم شناخته شد (Sharpley, 2002). به این ترتیب، مفهوم گردشگری پایدار، روند تحول چندمرحله‌ای داشته و تحول خاصی در شیوه گردشگری پایدار به وجود آمده است. گردشگری پایدار ابتدا به‌عنوان یک قطب متضاد با "گردشگری انبوه یا توده‌ای" در نظر گرفته شد. گردشگری پایدار برای عملکرد در مقیاس کوچک در نظر گرفته شد، در حالی که گردشگری انبوه در مقیاس ناپایدار بزرگ عمل می‌کند. جنبه‌های مثبتی در انواع گردشگری وجود دارد، گردشگری پایدار و گردشگری انبوه می‌توانند به‌عنوان پدیده‌های متضاد در نظر گرفته شوند. در یک مقیاس پیوسته، حداکثرها گردشگری ناپایدار و پایدارند و سطوح مختلف پایداری بین این حداکثرها وجود دارد (Yilma, 2005).

رهیافت اصول اساسی توسعه و توسعه پایدار، گردشگری به مثابه چرخه‌ای برای توسعه پایدار قلمداد می‌شود و اصول اساسی توسعه پایدار همانند کاهش فقر روستایی، عدالت و توزیع درآمد، امنیت غذایی، تنوع زیستی و مانند این‌ها مدنظر است (Lotze-Campen, et al., Duclos, et al., 2006; 2010). مفهوم پایداری اقتصادی در این رهیافت جدید عمدتاً با معیارهایی همچون سهم گردشگری در کاهش فقر، توزیع درآمد، ثروت و منابع قدرت اقتصادی و معیشت پایدار ساکنان محلی مشخص می‌شود. گردشگری پایدار جهت فقرزدایی و کاهش مهاجرت، ایجاد رفاه اجتماعی، حفظ ویژگی‌های فرهنگ سنتی، حفظ بافت سنتی و ایجاد فرصت‌های شغلی در کنار فعالیت‌های کشاورزی و دامداری در مناطق روستایی، عنصری اساسی و ضروری محسوب می‌شود. به طور کلی گردشگری موجب توسعه اقتصادی جامعه محلی و بهبود کیفیت زندگی در مناطق روستایی می‌شود (Dercon & Krishnan, 1998; Djekic & Vucic, 2007). بنابراین این صنعت می‌تواند به‌عنوان مهم‌ترین استراتژی برای اشتغال‌زایی سریع در بعضی مناطق معرفی شود (Leon, 2004). لذا در سال‌های اخیر اهمیت صنعت گردشگری به‌عنوان راهکاری برای کاهش فقر روستایی به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه مورد توجه سیاست‌گذاران واقع شده است (Bazgã, 2015). در این میان یکی از مسائلی که در توسعه روستایی کمتر به آن توجه شده است تأثیر گردشگری پایدار در فقر نواحی روستایی می‌باشد.

در حال حاضر تأکید اساسی جهت دستیابی به فقر بر روی نقش و تأثیر گردشگری پایدار متمرکز شده است. گردشگری پایدار از طریق افزایش رشد اقتصادی، حفظ و افزایش تولید مواد غذایی، ایجاد عدالت بین نسلی و حفظ منابع پایه تولیدی در فقر خانوارهای روستایی نقش اساسی ایفا

می‌کند. در همین راستا، تحقیق حاضر به دنبال تبیین اثرات گردشگری پایدار روستایی بر فقر روستایی و به دنبال پاسخ‌گویی به سؤالات زیر است:

- ۱- وضعیت فقر در روستاهای محدوده مورد مطالعه در چه سطحی قرار دارد؟
- ۲- کدام بعد گردشگری پایدار روستایی مهم‌ترین عامل مؤثر در فقر محدوده مورد مطالعه است؟

در ارتباط با تأثیرات گردشگری پایدار به‌ویژه گردشگری روستایی بر کاهش فقر مطالعات متعددی صورت گرفته است که در ادامه به نتایج چند مطالعه مهم اشاره می‌شود. نتایج پژوهش مهدوی و همکاران (Mahdavi et al., 2008) با هدف بررسی اثرات گردشگری بر توسعه روستاییان در سولقان نشان داد که گردشگری اثرات محدودی در زمینه اقتصادی بر روستاییان محدوده مورد بحث داشته و به جز اشتغال‌زایی و درآمدزایی اندک، موجب بالا رفتن قیمت‌ها و سوداگری زمین شده است. اثرات مثبت بیشتری در زمینه اجتماعی نظیر افزایش سواد، بهداشت فردی و عمومی، افزایش تعامل با نواحی هم‌جوار و کاهش مهاجرت داشته است. ورود گردشگران در زمینه زیست‌محیطی نیز به نابودی گونه‌های گیاهی و جانوری، افزایش آلودگی و تخریب محیط زیست منجر شده است. جمعه‌پور و کیومرث (Jomepour & Kiyumars, 2011) با بررسی اثرات گردشگری بر دارایی‌ها و فعالیت‌های معیشتی مردم در روستای زیارت از توابع شهرستان گرگان به این نتیجه رسیدند که گردشگری در حال حاضر نتوانسته است نقش مؤثری در معیشت پایدار روستاییان ایجاد کند و آثار مثبت گردشگری جز در بعضی شاخص‌های زیست‌محیطی مؤثر نبوده است. نتایج تحقیق بهشتی و همکاران (Beheshti et al., 2017) و بسحاق و همکاران (Bosshagh et al., 2015) نشان داد بین توسعه صنعت گردشگری و کاهش فقر رابطه معناداری وجود دارد.

موسوی و همکاران (Mousavi et al., 2018) به بررسی اثرات توزیع درآمدی گردشگری روستایی به تفکیک بخش‌های مختلف اقتصادی پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که توسعه زیربخش‌های گردشگری روستایی اثرات مثبتی بر توزیع درآمد خانوارهای روستایی داشته است. محمدی و همکاران (Mohammadi et al., 2018) به تبیین اثرات گسترش گردشگری در تغییر سطح معیشت روستاهای کوهستانی دهستان اورامان-غرب استان کردستان پرداختند. نتایج تجزیه و تحلیل نشان از اثرگذاری مثبت گردشگری در بهبود سطح معیشت و تأمین پایداری معیشت روستاهای هدف گردشگری دهستان اورامان دارد. در این راستا نیز کاهش سطح آسیب‌پذیری و افزایش میزان دارایی‌های معیشتی موجب شده تا توسعه گردشگری به‌عنوان استراتژی مهم معیشتی در سطح روستاهای منطقه مطرح شود.

ظاهری و همکاران (Zaheri et al., 2018) در مقاله‌ای با عنوان سطح‌بندی پایداری فعالیت‌های گردشگری نواحی روستایی در شهرستان طارم به این نتیجه رسیدند که روستاهای شیت و

ولیدر دارای بالاترین رتبه پایداری (۹-۱۰) و روستای ده‌بهار دارای پایین‌ترین سطح پایداری (۱) بوده است.

نتایج تحقیق سالواتوره و همکاران (Salvatore et al., 2018) بیانگر این است که گردشگری پایدار روستایی می‌تواند موجب رشد در مکان‌های اقامتی روستایی شود و به توسعه روستایی کمک کند. از آنجاکه بر اساس یافته‌های مطالعه، گردشگری پایدار روستایی می‌تواند روستا را در یک روش بازیابی تدریجی تغییر دهد؛ بنابراین پیشنهاد دادند که مسائل توسعه گردشگری در مناطق روستایی نیاز به کشف استراتژی‌های جدید مناسب با آن محل دارد.

لوو و همکاران (Lo et al., 2018) در مقاله‌ای با عنوان بررسی تطبیقی مشارکت و عدم مشارکت خانوارها در گردشگری به نفع فقرا در جنوب چین به این نتیجه رسیدند مشارکت خانواده‌ها نقش زیادی در کاهش فقر، بهبود درآمد و رفاه آن‌ها دارد.

لو (Lv, 2019) در مقاله‌ای به مطالعه تأثیر گردشگری بر نابرابری منطقه‌ای ۱۱۳ کشور جهان در سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۲ پرداخته است. یافته‌ها حاکی از آن بود که گردشگری اثر بلندمدت منفی بر نابرابری منطقه‌ای دارد و به عبارتی، ترویج توسعه گردشگری ابزاری مؤثر برای دستیابی به توسعه منطقه‌ای است.

لور و همکاران (Lor et al., 2019) در مقاله‌ای به بررسی اثرات گسترش گردشگری و نقش مردم فقیر در افزایش اثرات مثبت گردشگری پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد جهت اثربخشی گردشگری بر روی فقرا ابتدا لازم است مسیر توسعه گردشگری در نواحی روستایی ترسیم شود و سپس گردشگری گسترش پیدا کند.

روش‌شناسی تحقیق

جامعه آماری تحقیق حاضر را خانوارهای روستاهای هدف گردشگری، مدیران روستایی شهرستان اردل، کارشناسان و نخبگان تشکیل می‌دهند. شهرستان اردل استان چهارمحال و بختیاری، طبق اعلام اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان چهارمحال و بختیاری دارای ده روستای هدف گردشگری است. این تحقیق در دوره زمانی ماه‌های آذر تا بهمن سال ۱۳۹۸ انجام گرفت. ده روستای هدف گردشگری دارای ۳۰۳۸ خانوار و ۱۱۱۷۴ نفر جمعیت است. تعداد نمونه لازم جهت تکمیل پرسشنامه با استفاده از فرمول کوکران ۳۱۰ خانوار محاسبه شد.

پژوهش حاضر بر اساس ماهیت و روش گردآوری داده‌ها، یک پژوهش توصیفی-پیمایشی (پرسشنامه) بوده، طراحی شاخص‌های پرسشنامه با استفاده از ادبیات نظری تحقیق، بررسی تحقیقات مربوطه و مصاحبه با کارشناسان و مدیران صورت گرفته است. نوع سؤالات بر اساس طیف لیکرت در ۵ طیف، از خیلی کم (۱) تا خیلی زیاد (۵) دسته‌بندی شد. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (رگرسیون لجستیک و آزمون t دوگروهی) استفاده

شد. رگرسیون لجستیک، تکنیکی آماری برای نشان دادن تأثیر متغیرهای کمی بر متغیر وابسته دوجویی (دو طبقه‌ای) است. تحلیل رگرسیون لجستیک شبیه تحلیل رگرسیون خطی است ولی با این تفاوت که متغیر وابسته در رگرسیون لجستیک، متغیری دوجویی است. وضعیت فقر خانوارهای روستاهای مورد مطالعه به‌عنوان متغیر وابسته و در دو وجه فقیر و غیرفقیر وارد معادله رگرسیون لجستیک شد. ابعاد و شاخص‌های گردشگری پایدار در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲. ابعاد و شاخص‌های پایداری گردشگری

ابعاد	شاخص	منبع
بعد اجتماعی	نسبت معکوس میزان مهاجرت از روستا، رضایت ساکنان محلی از ورود خدمات و زیرساخت‌های ناشی از گردشگری، افزایش سطح توسعه رفاه اجتماعی از لحاظ بهداشت، آموزش و سایر موارد، افزایش سطح آگاهی، دانش آگاهی و دانش عمومی مردم نسبت به محیط خود، افزایش حمایت از صنایع دستی، حفظ آداب و رسوم و مراسم سنتی منحصربه‌فرد روستایی، میزان تغییر در ارزش‌ها و فرهنگ مردم محلی در اثر ورود گردشگران، فعالیت‌های تبلیغاتی برای جذب گردشگر، مشارکت مردم در اجرای طرح‌ها و برنامه‌های توسعه گردشگری، مشارکت مردم در معرفی جاذبه‌های گردشگری به گردشگران، مشارکت زنان و دختران در ارائه خدمات گردشگری، ارتباط مردم روستا با گردشگران، شرکت در دوره‌های آموزشی جهت خدمات‌دهی به گردشگران.	Rajabnejad et al., 2018
بعد اقتصادی	کاهش نرخ بیکاری، جذب شاغلان ماهر در گردشگری، افزایش رضایت جامعه محلی از درآمدهای حاصل شده از گردشگری، افزایش فرصت‌های اشتغال برای جوانان، افزایش قیمت زمین در روستا و اطراف آن، جذب نیروی کار مازاد از بخش کشاورزی در فعالیت‌های وابسته به گردشگری، افزایش درآمد شاغلان در بخش گردشگری در فصل گرم، افزایش قدرت خرید جامعه محلی، ایجاد واحدهای اقتصادی محلی، افزایش حمایت از سرمایه‌گذاران کوچک محلی، سرمایه‌گذاری دولت در بخش گردشگری، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در زمینه گردشگری.	Choi and Sirakaya, 2006
بعد زیست‌محیطی	رعایت پاکیزگی محیط، جمع‌آوری و دفع آب‌های سطحی، بهبود روش‌های دفع زباله، میزان دسترسی به خدمات بهداشتی، همکاری در حفظ بهداشت محیط، نسبت معکوس تأثیر گردشگران بر آلودگی هوا، نسبت معکوس میزان تخریب زیبایی‌های طبیعی، اعتقاد به حفاظت از طبیعت، نسبت معکوس کاهش گونه‌های گیاهی، نسبت معکوس کاهش گونه‌های جانوری.	Movahedi et al., 2021
بعد کالبدی	افزایش سهولت دسترسی به روستا از طریق بهبود معابر اصلی و فرعی، افزایش کیفیت خدمات اسکان، غذا و حمل و نقل، در دسترس بودن اسکان و حمل و نقل و فرآورده‌های محلی، نسبت معکوس تغییرات کاربری اراضی کشاورزی و باغات به فعالیت‌های دیگر، نسبت معکوس ساخت‌وسازهای بدون برنامه در فضای طبیعی برای جذب گردشگری، بهره‌برداری از ظرفیت‌های طبیعی موجود در روستا.	Sojasi Qeidari et al., 2014

مأخذ: یافته‌های پژوهش

ارزیابی اثرات گردشگری پایدار بر کاهش.....

بنابر تعریف وزارت بهداشت، الگوی غذایی مطلوب باید بر پایه سه اصل تعادل، تنوع و کفایت تغذیه‌ای باشد. همچنین ضمن تأمین نیازهای تغذیه‌ای و حفظ سلامت مردم، دربرگیرنده تفاوت‌های فردی، عادات و ترجیحات غذایی، دانش و سواد تغذیه‌ای اقشار مختلف، منعکس‌کننده امکانات تولید، توزیع و دسترسی اقتصادی و فیزیکی در سطح ملی باشد. با محاسبه متوسط نهایی می‌توان گفت میانگین حداقل کالری مورد نیاز روزانه بر مبنای گزارش وزارت بهداشت، مقدار ۲۳۸۱ کالری در روز خواهد بود.

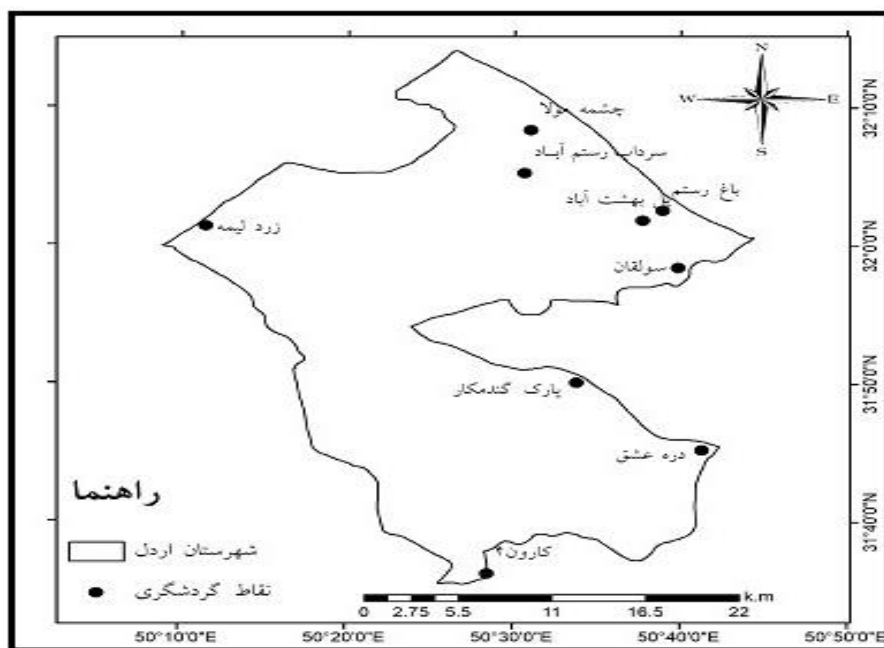
در ابتدا خط فقر یک خانوار سه‌نفره که شامل پدر و مادر در گروه سنی ۳۰ تا ۶۰ سال و فرزند ۷ ساله پسر هستند به صورت زیر محاسبه شده است. مواد غذایی خانوار به صورت ماهانه و ارزش غذایی آن برحسب قیمت مواد غذایی در منطقه مورد مطالعه محاسبه شده و سپس به محاسبه ارزش غذایی و کالری استاندارد مورد نیاز پرداخته شد. بر همین اساس، خط فقر، نیازهای کالری و ارزش غذایی محاسبه شد. اگر مقدار کالری خانوار از مقدار مورد نیاز برابر و یا بیشتر بود در گروه غیر فقیر و اگر کمتر بود در گروه فقیر طبقه‌بندی شد.

جدول ۳. برآورد فقر در محدوده مورد مطالعه

افراد	ارزش غذایی مصرف شده ماهانه (ریال)	ارزش غذایی مورد نیاز جهت تأمین کالری استاندارد	میانگین کالری روزانه (با لحاظ معادل افراد بالغ)	حداقل کالری مورد نیاز روزانه
مرد	۱۰۷۲۴۱۰	۱۴۷۸۹۵۱	۲۱۴۷	۲۶۸۵
زن	۷۸۹۴۱۷	۱۰۶۳۴۷۰	۱۶۷۹	۲۰۹۶
فرزند	۳۲۴۷۱۰	۶۷۴۸۱۴	۱۴۴۷	۱۸۴۷
جمع	۱۸۶۱۸۲۷	۳۲۱۷۲۳۵	-	-

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با توجه به اینکه جاذبه‌های زیادی در شهرستان وجود دارد، فراهم نمودن امکانات مناسب مانند هتل، رستوران، مهمان‌سرا برای جذب گردشگر داخلی و خارجی بسیار حائز اهمیت است. دو منطقه نمونه گردشگری مصوب در بهشت‌آباد و شلیل در شهرستان اردل وجود دارد که هر دو در سطح ملی به تصویب هیئت دولت رسیده است.

شکل ۱. نقشه جاذبه‌های گردشگری روستاهای هدف گردشگری شهرستان اردل

نتایج حاصل از توصیف ویژگی‌های فردی خانوارهای روستایی نشان داد، میانگین سنی سرپرست خانوار برابر با ۳۵ سال است. از نظر وضعیت سواد، ۱۳/۲ درصد از سرپرست خانوارها بی‌سواد، ۳۲/۲ درصد دارای سواد ابتدایی، ۱۷/۹ درصد راهنمایی و دبیرستان، ۱۳/۳ درصد دیپلم و ۲۳/۴ بالاتر از دیپلم بوده‌اند. بررسی وضعیت نوع شغل در روستاهای مورد مطالعه نشان داد، بیشترین فراوانی اشتغال مربوط به کار دولتی با ۲۸/۹ درصد است. نتایج توصیفی به دست آمده در ارتباط با وضعیت فقر خانوارهای روستاهای مورد مطالعه نشان داد ۳۱/۷ درصد خانوارها دچار فقر و ۶۸/۳ درصد نیز در گروه غیر فقیر قرار گرفته‌اند.

نتایج و بحث

در ادامه تحقیق و با استفاده از محاسبه تحلیل تشخیصی به مقایسه ابعاد گردشگری پایدار روستایی بین دو گروه فقیر و غیر فقیر پرداخته شد. لازم به توضیح است که برای ترکیب شاخص‌های هر کدام از ابعاد چهارگانه از روش میانگین استفاده شد. بر همین مبنا در این روش با تقسیم نمره مجموع بر تعداد سؤال‌ها، نمره تعدیل شده و در دامنه مشخصی قرار می‌گیرد که می‌توان آن را با

ارزیابی اثرات گردشگری پایدار بر کاهش.....

مقیاس‌های دیگر مقایسه کرد. نتایج به دست آمده نشان داد خانوارهای غیر فقیر در هر چهار بعد دارای میانگین بالاتری نسبت به خانوارهای فقیر هستند؛ اما بیشترین تفاوت میانگین در بعد اقتصادی می‌باشد.

جدول ۴. وضعیت آمار توصیفی ابعاد گردشگری پایدار بین دو گروه فقیر و غیر فقیر

انحراف معیار	میانگین	وضعیت گردشگری پایدار	
۰/۵۷۰	۱/۲۸	اقتصادی	فقیر
۰/۶۴۵	۲/۳۷	اجتماعی	
۰/۷۳۲	۲/۵۲	زیست‌محیطی	
۰/۶۹۴	۲/۶۲	کالبدی	
۰/۵۱۹	۲/۲۲	کل	
۰/۷۳۷	۲/۱۶	اقتصادی	غیر فقیر
۰/۸۹۵	۲/۸۲	اجتماعی	
۰/۸۹۹	۳/۲۹	زیست‌محیطی	
۰/۶۷۲	۳/۲۳	کالبدی	
۰/۶۸۳	۲/۶۸	کل	
۰/۷۰۴	۲/۰۳	اقتصادی	کل
۰/۸۴۸	۲/۶۸	اجتماعی	
۰/۸۸۱	۲/۷۴	زیست‌محیطی	
۰/۷۹۶	۲/۷۵	کالبدی	
۰/۶۶۴	۲/۵۴	کل	

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با استفاده از آزمون t دوگروهی به بررسی تفاوت میانگین ابعاد گردشگری پایدار بین دو گروه از خانوارهای فقیر و غیر فقیر پرداخته شد. نتایج به دست آمده از این آزمون نشان دهنده بالا بودن میانگین خانوارهای غیر فقیر در هر چهار بعد و وجود تفاوت معنادار در ابعاد گردشگری پایدار بین دو گروه آماری در سطح ۹۹ درصد است.

جدول ۵. بررسی تفاوت معنادار بین خانوارهای فقیر و غیر فقیر

سطح معنی‌داری	آماره آزمون	گردشگری پایدار
۰/۰۰۰	۲۶/۲۰۴	اقتصادی
۰/۰۰۰	۲۱/۴۵	اجتماعی
۰/۰۲۲	۵/۲۷	زیست‌محیطی
۰/۰۰۳	۶/۳۷	کالبدی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

برای ارزیابی کل مدل در مدل رگرسیون لجستیک از آزمون اومنی‌بوس^۱ استفاده شد. این آزمون به بررسی این موضوع می‌پردازد که مدل تا چه میزان کارایی و قدرت تبیین دارد؟ بر همین مبنا نتایج به دست آمده از این مدل در گام سوم نشان داد برآزش مدل بر اساس آماره کای اسکوتر قابل قبول است.

جدول ۶. ارزیابی کل مدل رگرسیون لجستیک

نتایج گام پایانی	کای اسکوتر	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
بلوک	۲۵/۶۷۶	۲	۰/۰۰۰
مدل	۲۵/۶۷۶	۲	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

برای بررسی معناداری در تابع تشخیص از آزمون لاندای ویلکز استفاده شد. نزدیک بودن مقدار لاندای ویلکز به ۱ نشان دهنده مناسب بودن روش تحلیل تشخیص جهت تقسیم خانوارها به دو گروه فقیر و غیر فقیر است.

جدول ۷. ارزیابی کل مدل تابع تشخیص

آزمون تابع تشخیص	لاندای ویلکز	کای اسکوتر	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
تابع اول	۰/۹۲۲	۲۴/۹۱۵	۲	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در ادامه و بر اساس مدل رگرسیون لجستیک به پیش‌بینی‌پذیری مدل پرداخته شد. بر این اساس نتایج نشان داد، در مرحله اول که فقط بعد اجتماعی گردشگری پایدار وارد شده است، دقت طبقه‌بندی افراد توسط مدل برابر با ۶۸ درصد است؛ یعنی در این مرحله ۹۵ خانوار به درستی فقیر و ۲۰۷ خانوار نیز به درستی غیر فقیر طبقه‌بندی و ۳ خانوار فقیر و ۴ خانوار غیر فقیر نیز به اشتباه طبقه‌بندی شده‌اند. در مرحله دوم با ورود بعد اقتصادی گردشگری پایدار، قدرت تفکیک مدل به ۷۹ درصد افزایش یافت. اما در مرحله سوم با ورود بعد کالبدی گردشگری پایدار، تغییری در قدرت تفکیک مدل جهت طبقه‌بندی خانوارها به گروه‌های فقیر و غیر فقیر انجام نشد. بنابراین می‌توان گفت بعد اقتصادی و اجتماعی گردشگری پایدار، کم‌اشتباه‌ترین بعد جهت تفکیک مدل می‌باشد. همچنین نتایج نشان داد، قدرت تفکیک مدل برای اقشار غیر فقیر بیشتر از گروه‌های فقیر است؛

1. Omnibus test

ارزیابی اثرات گردشگری پایدار بر کاهش.....

به طوری که در گام چهارم و با ورود هر چهار بعد توسعه پایدار، قدرت تفکیک برای خانوارهای غیر فقیر برابر با ۹۱/۶ درصد به دست آمد.

جدول ۸. پیش‌بینی‌پذیری مدل فقر بر اساس مدل رگرسیون لجستیک

گام‌ها	متغیرهای مستقل هر گام	وضعیت	وضعیت واقعی فقر	درصد
گام اول	اجتماعی	فقیر	۳	۳/۱
		غیر فقیر	۴	۹۸/۱
گام دوم	اقتصادی	فقیر	۶۵	۶۸
		غیر فقیر	۳۳	۶۶/۳
گام سوم	زیست‌محیطی	فقیر	۹۵	۸۴/۸
		غیر فقیر	۳۲	۷۹
گام چهارم	کالبدی	فقیر	۲۰	۵۴/۱
		غیر فقیر	۱۹۱	۹۰/۵
		فقیر	۵۸	۶۱/۳
		غیر فقیر	۱۴	۹۱/۶
	کل		-	۷۹

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در ادامه طبقه‌بندی تحلیل تشخیصی نشان داد، ۸۹ درصد طبقه‌بندی خانوارهای فقیر به درستی انجام شده و در مقابل ۹۴ درصد طبقه‌بندی برای خانوار غیر فقیر نیز به درستی انجام شده است.

جدول ۹. پیش‌بینی‌پذیری مدل فقر بر اساس مدل تحلیل تشخیصی

وضعیت واقعی		صحت طبقه‌بندی	
تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱۲۸	۰/۵۰	۱۱۸	۸۹
۱۹۱	۰/۵۰	۱۹۱	۹۴
۳۰۹	۱۰۰	۳۰۹	-

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در ادامه تحقیق برای بررسی معناداری تفاوت میان خانوارهای فقیر و غیر فقیر از نظر ابعاد گردشگری پایدار، از آماره لاندای ویلکز استفاده شد. مقدار این آماره حاکی از آن است که وضعیت فقر خانوارها از هم متفاوت است و می‌توان تابعی را برای جداسازی دو نوع خانوار و با توجه به متغیرهای مورد بررسی ارائه داد. ضرایب استاندارد شده تابع تشخیصی کانونی و ضرایب ماتریس

ساختار نشان دادند که به ترتیب بعد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی بیشترین نقش را در تمییز خانوارهای فقیر و غیر فقیر ایفا می‌کنند.

جدول ۱۰. بررسی معناداری تفاوت میان خانوارهای فقیر و غیر فقیر

متغیرها	ضرایب ماتریس ساختار	ضرایب استاندارد شده	کای اسکوئر	ضریب لامبدا	سطح معنی‌داری
اجتماعی	۰/۸۶۳	۰/۶۹۵	۳۹/۶۱	۰/۸۳۴	۰/۰۰۰
اقتصادی	۰/۸۹۸	۰/۷۳۳			
زیست‌محیطی	۰/۳۶۰	۰/۲۱۴			
کالبدی	۰/۲۹۴	۰/۲۵۶			

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج تحلیل، می‌توان مدل رگرسیون لجستیک را به صورت رابطه زیر بیان کرد:

$$\ln\left(\frac{n}{1-n}\right) = a + B_1X_1 + B_2X_2 + \dots + B_KX_K$$

$$\ln\left(\frac{n}{1-n}\right) = ۱/۶۴۷(\text{constant}) + 0/695X_1 + 0/733X_2 + 0/214X_3 + 0/256X_4$$

طبق این رابطه بعد اقتصادی توسعه پایدار دارای بیشترین تأثیر و بعد زیست‌محیطی دارای کمترین میزان تأثیر است. بنابراین در نتیجه نهایی می‌توان گفت شاخص‌های بعد اقتصادی گردشگری پایدار در محدوده مورد مطالعه در کاهش فقر خانوارهای روستایی مؤثر هستند که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان تنوع فعالیت‌های اقتصادی، میزان درآمد، دسترسی به اعتبارات مالی و ... نام برد. یافته‌های تحقیق حاضر با یافته‌های تحقیقات لوو و همکاران (Lo et al., 2018)، لو (Lv, 2019) و لور و همکاران (Lor et al., 2019) مطابقت دارد. در ادامه تحقیق به بررسی رابطه بین گردشگری پایدار در روستاهای مورد مطالعه با متغیرهای میزان کالری مواد غذایی مصرفی و میزان درآمد خانوارها از بخش گردشگری پرداخته شد. بر همین مبنا نتایج نشان داد با افزایش میزان گردشگری پایدار، سبد غذایی و کالری مصرفی خانوارها و میزان درآمد به دست آمده از بخش گردشگری افزایش می‌یابد.

جدول ۱۱. رابطه بین متغیرهای میزان کالری مواد غذایی مصرفی و سطح گردشگری پایدار

متغیر	همبستگی	سطح معنی‌داری
کالری مواد غذایی مصرفی	۰/۴۷۱	۰/۰۰۰
میزان درآمد به دست آمده از بخش گردشگری	۰/۳۴۳	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

امروزه گردشگری پایدار یکی از مهم‌ترین زیربناهای رسیدن به کاهش فقر است. در همین راستا در تحقیق حاضر به بررسی و مدل‌سازی اثرات گردشگری پایدار در فقر خانوارهای روستایی پرداخته شد. نتایج توصیفی به دست آمده در ارتباط با وضعیت فقر خانوارهای روستاهای مورد مطالعه نشان داد ۳۱/۷ درصد خانوارها دچار فقر و ۶۸/۳ درصد نیز در گروه غیر فقیر قرار گرفته‌اند. بر همین مبنا نتایج تحلیل تشخیص به دست آمده نشان داد خانوارهای غیر فقیر در هر چهار بعد دارای میانگین بالاتری نسبت به خانوارهای فقیر هستند. در این میان بیشترین تفاوت در میانگین ابعاد گردشگری پایدار مربوط به ابعاد اجتماعی و اقتصادی است. با استفاده از آزمون t دوگروهی به بررسی تفاوت میانگین ابعاد توسعه پایدار بین دو گروه از خانوارهای فقیر و غیر فقیر پرداخته شد. نتایج نشان‌دهنده بالا بودن میانگین خانوارهای غیر فقیر در هر چهار بعد و وجود تفاوت معنادار در ابعاد توسعه پایدار بین دو گروه آماری در سطح ۹۹ درصد است. الگوسازی اثرات گردشگری پایدار بر روی فقر در روستاهای مورد مطالعه هم نشان دهنده تأثیر بالاتر بعد اقتصادی گردشگری پایدار نسبت به سایر ابعاد است. همچنین می‌توان گفت گردشگری روستایی منبع مهم و جدید ایجاد درآمد برای جوامع روستایی است. با توجه به محدودیت امکانات و گستردگی جامعه روستایی و نیز به‌منظور اطمینان از موفقیت در کاهش فقر، می‌توان از برنامه‌های تنوع‌سازی اقتصادی مثل گسترش گردشگری استفاده نمود. همچنین با توجه به ارتباط دوطرفه توسعه گردشگری و افزایش سرمایه‌گذاری در روستاها، ایجاد سازوکارهای تشویقی جهت سرمایه‌گذاری با توجه به پتانسیل روستاهای مورد مطالعه دارای اهمیت فراوانی است. همچنین دولت‌های ملی، منطقه‌ای و محلی باید گردشگری را به طور کامل در برنامه‌های توسعه خود ادغام کنند و آن را به‌عنوان یکی از ارکان استراتژیک سیاست‌های توسعه روستایی لحاظ نمایند تا نقشی را که این حوزه می‌تواند به‌عنوان بخشی از اقتصاد متنوع روستایی ایفا نماید و سیاست‌های فعالی را برای ترویج آن اعمال کند، درک نمایند. عواملی که باید در نظر گرفته شود شامل هویت سرزمینی و ویژگی‌های خاص مقاصد روستایی

و همچنین سیاست‌های توزیع مزایای گردشگری در سراسر سرزمین و تبدیل گردشگری به ابزاری مؤثر در جهت توسعه فراگیر، تاب‌آور و پایدار برای مناطق روستایی است.

منابع

1. Atkinson, A.B. (1987). On the measurement of poverty. *Journal of the Econometric Society*, 55(4), 749-764. <https://doi.org/10.2307/1911028>.
2. Bazgā, B. (2015). Food security component of sustainable development—prospects and challenges in the next decade. *Procedia Economics and Finance*. 32(8), 1075-1082.
3. Beheshti, M.B., Mohammadzadeh, P. & ghasemloo, K. (2017). The impact of tourism development on income inequality in Iranian provinces. *Journal of Tourism Planning and Development*, 6(22), 8-29. [In Persian] doi: 10.22080/jtpd.2017.1703.
4. Bosshagh, M.R., Taghdisi, A. & Taghvaie, M. (2015). A model for explaining the poverty in rural areas (Case study: Chaharmahal Bakhtiari province), *Journal of Research and Rural Planning*, 4(3), 111-126. [In Persian]
5. Byrd, E.T., Bosley, H.E. & Dronberger, M.G. (2009). Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural eastern North Carolina. *Tourism Management*, 30(5), 693-703.
6. Carter, M.R. & Barrett, C.B. (2006). The economics of poverty traps and persistent poverty: An asset-based approach. *The Journal of Development Studies*, 42(2), 178-199.
7. Chambers, R. (1988). *Poverty in India: Concepts, research and reality*. Brighton: Institute of Development Studies at the University of Sussex.
8. Charaghi, M., Mohammadi Yeganeh, B. & Musavi Zare, S.S. (2018). The role of non-farm activities on the food security of rural households Case study: Fazl rural district, Nishabour city. *Rural Development Strategies*, 5(1), 51-66. doi: 10.22048/rdsj.2018.53551.154. [In Persian]
9. Choi, H.C. & Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism Management*, 27(6), 1274-1289.
10. Conroy, C. & Litvinoff, M. (1988). The greening of aid: Sustainable livelihoods in practice. *Earthscan*, 1(4), 323-325. <https://doi.org/10.1002/ldr.3400010408>.
11. Dercon, S. & Krishnan, P. (1998). Changes in poverty in rural Ethiopia 1989-1995: Measurement, robustness tests and decomposition. *CES-Discussion Paper Series*, 27(6), 81-98.

- 12.DFID. (1999). Sustainable tourism and poverty elimination study. Report for Department for International Development by Deloitte & Touche, IIED and ODI.
- 13.Djekic, S. & Vucic, S. (2007). Some structures and principles of sustainable rural tourism. *Списание "Диалог*, 4(5), 125-132.
- 14.Duclos, J.Y., Sahn, D. & Younger, S. (2006). Robust multidimensional spatial poverty comparisons in Ghana, Madagascar, and Uganda. *The World Bank Economic Review*, 20(1), 91-113.
- 15.Ellis, F. (2000). Rural livelihoods and diversity in developing countries. Oxford; NewYork, NY: Oxford University Pres.
- 16.Essex, J. (2010). Sustainability, food security, and development aid after the food crisis: Assessing aid strategies across donor contexts. *Sustainability*, 2(11), 3354-3382.
- 17.Feleke, S.T., Kilmer, R.L. & Gladwin, C.H. (2005). Determinants of food security in southern Ethiopia at the household level. *Agricultural Economics*, 33(3), 351-363.
- 18.Foresight, U. (2011). The future of food and farming. Final project report. The Government Office for Science, London.
- 19.Frongillo, E.A. & Nanama, S. (2006). Development and validation of an experience-based measure of household food insecurity within and across seasons in northern Burkina Faso. *The Journal of Nutrition*, 136(5), 1409-1419.
- 20.Ghadiri Masoum, M., Cheraghi, M. & Rezvani, M.R.(2016). The effects of economic rural-urban relations on food security of rural households Case study: Zanzan county. *Space Economics and Rural Development*, 4(14), 69-85. [In Persian]
- 21.Hansen, J., Helin, J., Rosenstock, T., Fisher, E., Cairns, J., Stirling, C., Lamanna, Ch., Etten, J.C., Rose, A. & Campbell, B. (2019). "Climate risk management and rural poverty reduction. *Agricultural Systems*, 12(172), 28-46.
- 22.Jomepour, M. & kiyumars, N. (2012). Investigation of tourism impact on the livelihood activities and assets of rural households, (Case study: Zeeyarat village in Gorgan county). *Tourism Management Studies*, 7(17), 87-119. [In Persian]
- 23.Leon, Y.M. (2004). Community impacts of coastal tourism in the Dominican Republic. Open Access Dissertations. Paper 1299.
- 24.Lin, J.Y. & Liu, P. (2008). Economic development strategy, openness and rural poverty: A framework and China's experiences. *Globalization and the Poor in Asia*, 4(8), 135-168.

25. Lipton, M. & Ravallion, M. (1995). Poverty and policy. *Handbook of Development Economics*, 3(2), 2551-2657.
26. Lo, K., Li, J., Wang, M.Y. & Li, C. (2018). A comparative analysis of participating and non-participating households in pro-poor tourism in southern Shaanxi, China. *Tourism, Planning and Development*, 16(1), 1-16.
27. Lor, J.J., Kwa. Sh. & Donaldson, J.A. (2019). Making ethnic tourism good for the poor, *Annals of Tourism Research*, 76, 140-152.
28. Lotze-Campen, H., Popp, A., Beringer, T., Müller, Ch., Bondeau, A., Rost, S. & Lucht, W. (2010). Scenarios of global bioenergy production: The trade-offs between agricultural expansion, intensification and trade, *Ecological Modelling*, 221(18), 2188-2196.
29. Lv, Zh. (2019). Deepening or lessening? The effects of tourism on regional inequality, *Tourism Management*, 72(1), 23-26.
30. Mahdavi, M., Ghadiri Masoum, M. & Ghahremani, N. (2018). Impacts of tourism on rural development: Attitudes of rural people in Kan vally and Sooleghan subdistrict in Tehran county. *Village and Development*, 11(2), 39-60. [In Persian]
31. Mengistu, E., Regassa, N. & Yusufe, A. (2009). The levels, determinants and coping mechanisms of food insecure households in southern Ethiopia. DCG Report no 55.
32. Mohammadi S., Talaati, M., Asadi S. & Manoochehri, S. (2018). Analyzing of the impact of tourism on sustainable livelihoods of rural residents (Case study: Uraman village of Sarvabad city). *GeoRes*, 33(1), 191-208.
33. Mousavi, M.H., Sadat Asl, Z. & Sadat Asl. L. (2018). Distribution of rural tourism income between key sectors of the economy. *Tourism Management Studies*, 13(41), 137-156. [In Persian] doi: 10.22054/tms.2018.12786.1352.
34. Movahedi, R., Sepahvand, F. & Rahimian, M. (2021). Identifying development strategies for sustainable rural tourism capabilities (Case studied: Rural of Khorramabad town). *Tourism Management Studies*, 16(55), 233-256. [In Persian] doi: 10.22054/tms.2021.28262.1809.
35. Najafi, B. & Shushtarian, A. (2007). Estimating the poverty line, poverty size and its determinants in Iran's rural and urban households. *Agricultural Economics and Development*, 15(59), 1-24. [In Persian]
36. OECD. (2001). Strategies for sustainable development: Practical guidance for development co-operation.
37. Rajabnejad Sheikhan, S., Ahmadian, M., Jafari, H. & Jahani, M. (2019). Survey of tourism in sustainable economic development in sustainable rural development, focusing on economic dimensions, case study: Fouman county.

- Watershed Engineering and Management*, 11(3), 784-797. [In Persian] doi: 10.22092/ijwmse.2018.121083.1458
38. Sachs, J. (2005). The end of poverty: Economic possibilities for our time. *International Journal*, 60(3), 849-861.
39. Salvatore R., Chiodo, E. & Fantini, A. (2018). Tourism transition in peripheral rural areas: Theories, issues and strategies. *Annals of Tourism Research*, 4(68), 41-51.
40. Sen, A. (1981), Poverty and famines, an essay on entitlement and deprivation. Oxford: Clarendon Press.
41. Sharpley, R. (2002). Rural tourism and the challenge of tourism diversification: The case of Cyprus. *Tourism management*, 23(3), 233-244.
42. Sojasi Qeidari, H., Rumiani, A. & Jafari, N. (2014). Evaluation of rural tourism destinations sustainability from the perspective of local communities. *Spatial Planning*, 4(1), 103-126. [In Persian]
43. Srinivasan, T.N. (2000). Poverty and undernutrition in South Asia. *Food Policy*, 25(3), 269-282.
44. Todaro, M.P. & Smith, S.C. (2012). Economic Development (11th Edition). The Pearson Series in Economics - Prentice Hall.
45. Townsend, P. (1985). A sociological approach to measurement of poverty: A rejoinder to professor Amartya Sen, *Oxford Economic Papers*, 37(2), 14-24.
46. Webb, P., Coates, J., Frongillo, E.A., Rogers, B.L., Swindale, A. & Bilinsky, P. (2006). Measuring household food insecurity: Why it's so important and yet so difficult to do. *J Nutr.* 136(5), 1404-1408. doi: 10.1093/jn/136.5.1404S. PMID: 16614437.
47. World Bank. (2010). Overview: Understanding, measuring and overcoming poverty. <https://www.worldbank.org/en/topic/measuringpoverty>.
48. World Bank, (2013). The World Bank annual report 2013, World Bank Publications.
49. World Health Organization. (2003). Diet, nutrition, and the prevention of chronic diseases: report of a joint WHO/FAO expert consultation, World Health Organization.
50. Yilma, M. (2005). Measuring rural household food security status and its determinants in the Benishangul Gumuz region, Ethiopia: The case of Assosa Woreda. An MSc Thesis Presented to the School of Graduate Studies, Alemaya University.
51. Zaheri, M., Aghayari Heer, M. & Hosseinzadeh, A. (2019). Leveling the sustainability of tourism activities in rural areas in Tarem city. *Space Economy and Rural Development*, 8(27), 119-136. [In Persian]

